

„A felhő, ez az, ami inspirál”

Beszélgetés Ilona Romule keramikusművésszel

Igazi jelenség. Bárhol felbukkan, nyúlánk alakja, mézszínű hajkoronája vonzza a tekintetet. Erős, független, öntörvényű személyiség, aki ugyanakkor tele van játékosággal, könnyedséggel, kalandvágygal, érdeklődéssel. Remek humora van, ráadásul gyönyörű nő.

A lett származású keramikusművész, Ilona Romule gyakori vendég a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek Nemzetközi Kerámia Stúdiójában, 2014-ben is több hónapot töltött a Stúdióban. Egyedülálló öntött porcelánfigurái révén nemzetközi elismertségre tett szert, a világ számos országában voltak kiállításai, rendszeresen tart kurzusokat az Egyesült Államok különböző művészeti egyetemén, előadásokat szerte a világon, Finnországtól Kínán át, Izraelig.

Tavaly májusban, pár nappal a születésnapját követően beszélgettünk.

– Az interjúk gyakorta kezdődnek azzal a tipikus kérdéssel, hogy mikor és hogyan indult a művész pályája. Én azt szeretném tudni, mikor és hogyan vált számodra a művészet, azon belül is a keramikusság élethivatássá.

– Egyszerűen elkerülhetetlen volt számomra, hogy művészettel foglalkozzam. Kisgyermekként gyakran gondoljuk, hogy mindenki azt csinálja, amit a szülei, s mivel művészcsaládból származom, szüleim, testvéreim, a barátaink, minden körülöttem lévő ember művész volt, gyermekként fel sem vetődött számomra, hogy létezik más tevékenység is, mint az alkotás.

Édesapám eredetileg fafaragó, illetve faszobrász, s bár később ékszerkészítőként vált ismertté, amikor kicsi voltam, még fával foglalkozott. Így én is farigcsáltam a kertben, éles kis késsel faágakból készítettem a szobraimat már háromévesen. Van rólam egy olyan kép is, amikor 3-4 évesen olajjal festek, mert édesanyám is olajfestményeket készített. Nővérem, aki hét évvel idősebb nálam, így szintén példaként szolgált számomra, grafikus. Tehát már gyermekként sokféle benyomás ért, s később a kerámia lett az a művészeti ág, azon belül a porcelán az az anyag, aminek révén kibontakoztathattam mindazt a tehetséget és inspirációt, amit a családomtól kaptam. Valójában nem volt más választási lehetőségem.

Először grafikus akartam lenni, tervező grafikus vagy grafikusművész, de aztán győzött bennem az apámtól örökölt mesterember, a kézműves, akinek nem elég a rajz, a tervezés. Emellett nyilvánvaló volt számomra, hogy a művészetemmel kell eltartanom magam, hiszen már nagyon fiatalon tudtam, nem tudnék olyan munkát végezni, ahol van egy felettesem, egy főnök, aki megmondja, mit

csináljak. Már tinédzserként éreztem, hogy nem tudnék elviselni semmilyen hierarchiát: azt sem, hogy én függjek másoktól, de azt sem, hogy tőlem függjön bárki. Minden szempontból független akartam lenni, s úgy gondoltam, ezt keramikusként meg lehet teremteni. A kerámia berkein belül meglehetősen hamar rátaláltam a porcelánra, mint egy abszolút univerzális anyagra, melynek révén technikai és szellemi lehetőségeimet maximálisan kiaknázhatom.

A hagyományos korongozás nem az én műfajom, semmi nem idegenebb tőlem, mint a fazekaskorong által létrehozott szabályos, szimmetrikus formák világa. Bár történetileg ez a kézművesség legősibb ága, számomra semmilyen lehetőséget nem kínál az önkifejezésre, a művészetem megfogalmazására. Sohasem készítek kerek, centrikus dolgokat.

– *Nem is próbáltad soha?*

– De igen, diákként az egyetemen. A lett Művészeti Akadémián tanultam, ahol fantasztikus volt az oktatás. Bár ez még a szovjet időkben volt, hihetetlenül igényes, magas színvonalú és széles körű oktatást kaptunk. Remek tanáraink voltak, és rettenetesen erős volt a versenyszellem az egyetemen. Keramikushallgatókként tanultunk rajzot, festészetet, de ezek a családom révén már nem voltak számomra ismeretlenek, így a legtöbb társamnál jobb voltam ezekben a tárgyokban.

Lettországbán, ahogy a legtöbb európai országban is, van néhány neves porcelángyár, s nyári gyakorlatokon volt alkalmam ezekben dolgozni. Az egyetem után azonban nem volt könnyű megtalálni a módját, hogy porcelánnal foglalkozhassam, mert ez nem az a fajta tevékenység, amit otthon is lehet űzni. Valódi porcelán alapanyagot nem lehet művészellátó boltokban kapni, csak a gyárakban, és persze kell a technikai felszereltség is, például égetőkemencék. Így aztán különböző porcelángyárakban kezdtem dolgozni, de öt évvel az egyetem után azon vettem észre magam, hogy még mindig samottal dolgozom. Nagyméretű darabokat készítettem, amelyeket senki nem vásárolt meg, tele volt velük a műtermem.

Ekkor meghívást kaptam egy porcelánszimpoziumra Kazahsztánba, ahol számos nagyszerű művésszel találkozhattam. Barátságot kötöttem néhány tervezővel a szentpétervári Lomonoszov Porcelángyárból, ami olyan jelentős műhely, mint itt a Herendi Porcelángyár. Lehetőségem nyílt arra, hogy ott dolgozzam három éven át – nem folyamatosan, de egy alkalommal több hónapig is. Ez volt az én igazi iskolám. Együtt dolgoztam, együtt éltem a szakma minden csínját-bínját ismerő mesterekkel. Nem művészekkel, hanem szakemberekkel, akiktől megtanultam a porcelángyártás legkülönbözőbb technikáit. Aztán persze dolgoztam más gyárakban is, Lettországbán, Kínában, Lengyelországbán, sokfelé.

– *Mint alkalmazott?*

– Nem, dehogy! Sohasem dolgoztam alkalmazottként. Ez csupán a tapasztalatszerzést szolgálta. Ahogyan említettem, nem tudok parancsra dolgozni. Ha utasításokat kell követnem, abból semmi jó nem sül ki. Nem azért van ez, mert nem akarom: egyszerűen képtelen vagyok rá. Ha bárki sürget, erőltet, nem tudok alkotni. Így aztán csak utazom a világban, megyek, ahová meghívna, és terve-

zek vagy kurzusokat tartok. Október–novemberben Kínában leszek, a Jiangsu Gaochun Ceramics Co., Ltd-től kaptam meghívást, hogy új sorozatokat tervezzek számukra.

– *Hogyan készülnek az alkotásaid, milyen technikát alkalmazol?*

– A technika nagyon sok szaktudást, műszaki ismeretet feltételez, ezeket kellett megtanulnom a különböző gyárakban. A mesterségbeli tudást kell azután adaptálni, alkalmazni a művészi szempontoknak megfelelően. Meg kell találni, hogyan lehet a speciális technikai feltételeket és a porcelán különböző szerepeit, megnyilvánulási formáit az alkotási folyamatban használni és alakítani. Bár a porcelán esetében inkább a folyamatok tervezéséről van szó, mintsem pusztán technikai tudásról. Ezt tanítom a kurzusaimon is. Jól kell ismerni a technológiát és döntéseket is kell hozni.

Én például nem használok fatüzelésű kemencét, mert az ember sosem tudhatja, hogy mit kap vissza az égetés végén. Nem szívesen vállalom az efféle kockázatot, ebben a tekintetben nem szeretem a meglepetéseket, még ha az alkalmasint kellemes is. Ne a jóisten vagy a kemence döntse el, milyen lesz a végeredmény. Azt szeretem, ha a befektetett sok-sok munka úgy jön vissza, ahogy én elképzelem, sem jobbat, sem rosszabbat nem akarok. Így aztán gázüzemű kemencét használok, ami tiszta, gyors és az eredmény kiszámítható.

Hogyan készülnek a darabjaim? A technika persze ugyanaz, mint a gyárakban, de ezeket a saját elképzeléseimhez alakítom. Ha az ember egyszer már tudja, hogy mit csinál, ismeri az alapokat, onnantól kezdve már könnyű a dolga. Fontos szempont, hogy mázas felületet szeretnél, vagy csak fényezettet. A mázas felületet sokkal könnyebb megfesteni. A porcelánfestésnek is megvan a maga hagyománya, története. A porcelán számomra egyfajta háromdimenziós papír: egy fehér felület, amit a grafikus-, festőnémet használ, de szükség van a térbeli formára is a kézműves énem miatt. Alkotásaimmal mindig egy történetet mesélek el. Ez a lényeg. A történet.

– *Amikor nekifogsz egy újabb darabnak, a fejedben már megvan ez a történet?*

– Ó, igen. Volt idő, amikor hosszú sztorikat írtam, minden egyes darabhoz külön kis esszét. Általában feljegyzek minden gondolatot, benyomást, ami akár álmaimban, akár az utazásaim során elém kerül, bármilyen kép indukálta érzést, hangulatot igyekszem elkapni, megörökíteni, lerajzolni vagy lefényképezni. Sajnos igencsak rövidlátó vagyok, így sokszor elég csak levennem a szemüveget, hogy különös, gondolatébresztő formák, árnyak és sejtelmes képletek jelenjenek meg előttem. A felhők, vagy repedések a plafonon, bármiben megláthat az ember különös és megkapó formákat, alakzatokat. Ezeket mind próbálom lejegyezni, felvázolni adalékul egy későbbi meséhez, történethez. Aztán ezekből az absztrakt képekből alkotások lesznek. Otthon több ezer ilyen vázlatom, feljegyzésem van.

Amikor idejöttem, várnom kellett a műteremre, így nekifogtam rajzolni. Először vázlatot készítek, aztán kidolgozom a technikai részleteket, majd gipszből megformázom a darabot. Nagyon fontos, hogy milliméterre pontosan ismerjem a tárgy méreteit, nem szabad hibázni, ez szinte mérnöki munka. Tehát

az alkotás folyamata a vázlattal kezdődik, ez adja a fő gondolatot. Ami ezután következik, az meglehetősen műszaki jellegű munka, kemény, fizikailag és szellemileg is nagy kihívást jelentő tevékenység.

Fontos az is, hogy kedvem legyen a munkához, hogy minden feltétel adott legyen. Ez az, amit itt, a Kerámia Stúdióban mindig megtalálok: távol lehetek minden hétköznapi gondtól, nem csörög folyton a telefon, ideálisak a körülmények az elmélyült alkotómunkához.

A grafikus festés, amit én használok a műtárgyakon, nem hagyományos porcelánfestés. A másik jellegzetessége műveimnek a figuratív ábrázolás. A legtöbb keramikus csupán absztrakt mintákat, vonalakat, ecsetvonásokat vagy díszítő motívumokat használ. Az én műveimben egyforma hangsúlyt kap a kézműveség és a festészet.

– *Világszerte számtalan kurzust vezettél már, és a Kerámia Stúdióban is minden látogatód alkalmával tartasz workshopokat. A tanítás mennyire fontos része az életednek?*

– Ó, épp a napokban vitatkoztam a barátommal, aki azt mondta, ha ennyit tanítok, akár már professzor asszonynak is hívhatna, amin kicsit felmérgeltem magam, mert én nem vagyok tanár, egyáltalán nem tudnék a szó hagyományos értelmében tanítani, mondjuk, egy egyetemen. Ez megint azért van, mert nem tudok szabályokhoz alkalmazkodni. Ha intézményes keretek között tanít valaki, nem döntheti el, mit tanítson: követnie kell a tanmenetet, azt tanítja, amit kell. Én csupán megmutatom, amit tudok. Az én kurzusaim nem arról szólnak, hogy „tanulj meg, hogyan alkot Ilona Romule”. Nem az én módszeremet kell megtanulni és lemásolni. Az én célom, hogy eszközt adjak, segítsék a résztvevőknek, hogy a saját művészetüket az általam megmutatott módszerekkel, technikákkal még kifejezőbbé tegyék. És ez működik is. Mindenki a maga képére formálja a módszert, egy hónap elteltével már teljesen különböző alkotások kerülnek ki a kezeik közül. Én csak a technikát mutatom meg, amit szabadon használhatnak a saját mondanivalójuk kifejezésére.

– *Ismersz bárkit, aki hasonló technikával alkot?*

– Igen, van egy művész, akivel gyakran összehasonlítanak, pontosabban hasonlónak tartják a művészetünket: Szergej Iszupov. Ő is járt itt, a Stúdióban. Szergej Oroszországban született, Észtországra tanult, és most az Egyesült Államokban él, alighanem az egyik legismertebb amerikai keramikus. Nos, ő valóban nagyon hasonló stílusú alkotásokat készít, bár a művei általában nagyobb méretűek, kézzel készülnek, és máz alatti festést használ, tehát a technika több szempontból is különböző, de a végeredmény mégis hasonló. Ennek azonban semmi köze egymás művészetének követéséhez vagy másolásához: egyszerűen azért van, mert az életutunk számos egyezést mutat, nagyon hasonló a hátterünk. Ő is művészcsaládban nőtt fel, ő is kiválóan rajzol és fest, ugyanahhoz a generációhoz tartozunk, nagyjából ugyanakkor kezdtük a pályánkat, egymástól függetlenül, de hasonló gyökerekkel, tapasztalatokkal. Szergej az egyetlen, akinek a művészetét párhuzamba szokták állítani az enyémmel. Régóta ismerem őt, jó barátok vagyunk.

– *Rengeteget utazol a világban. Mi a legkedvesebb helyed? Hol érzed magad otthon?*

– Az otthon természetesen Lettország, Riga, bár az igazat megvallva keveset vagyok ott. Valóban sokat utazom, nagyon szeretek utazni, érdekel a világ, nincs honvágyam, ha távol vagyok. Bár az utazás gyakran megterhelő, cipelni a bőröndöket, a szerszámokat, gondoskodni arról, hogy a világ másik végén készült alkotások hazakerüljenek: ez bizony nem könnyű, sok szervezést igényel. De mindig nyitott szemmel és szívvel járok a világban, fogékony vagyok az új dolgokra. Sok időt töltök Olaszországban, aminél nincs szebb ország, ugyanakkor nagyon megértem a skandináv népeket, lévén magam is balti ország szülötte. Az északi népek nagyon erősen kötődnek a szülőföldjükhöz, ezzel én is így vagyok. Olaszországot mindenki szereti, de Olaszországot könnyű szeretni, hiszen gyönyörű. Próbálj szeretni egy olyan helyet, ahol nincs más, csak sziklák... De aki ott született, az érti a sziklák filozófiáját.

Bennem négy nemzet keveredik: lett, orosz, lengyel és német. Rigát Albert brémai püspök építette, aki karddal és kereszttel jött, és a város 300 évig a németeké volt, így nagyon sokunknak vannak német felmenői. A város aztán 300 évig svéd fennhatóság alá került, majd újabb 300 évre az oroszoké lett. A lengyel vérvonalat apai nagyanyámnak köszönhetem, ő a fivéréivel gyalogosan jött át Lengyelországból, hogy munkát találjon.

– *Szent ég, az legalább ezer kilométer!*

– Igen, nagyjából annyi. Szeretek itt lenni Magyarországon is, sőt, kicsit tartok is attól, hogy már túlságosan is kötődöm ehhez a helyhez. Nem szeretek függeni sem embertől, sem helytől.

– *Ha már a függetlenségnél tartunk: a ló motívuma gyakran felbukkan az alkotásaidon. Lehet ez a benned rejlő szabadság, erő és energia szimbóluma?*

– Hm, érdekes gondolat, de nekem a lóról nem a szabadság jut először eszembe... Mit jelent számomra a szabadság? Először is a függetlenséget: hogy nem vagyok rabja sem helynek, sem embernek, sem szokásnak. Aztán a képességek adta szabadságot említeném, itt elsősorban a nyelvekre gondolok. Minél több nyelven beszél valaki, annál szabadabban mozog, annál többet megért a világból.

Hogy a ló motívuma honnan jött? Hosszú évek óta járok ide, tudom, hogy a puszta a lovak hazája, de sosem jutott eszembe, hogy lovakat ábrázoljak. Probstner János gyakran mondogatta: „Mintázz lovakat! Miért nem ábrázolsz lovakat?” De, ahogyan korábban mondtam, nem szeretek utasításra, de még kérésre sem dolgozni, nem hagytam magam befolyásolni. Aztán egy nap, éppen egy másik darabon dolgoztam, váratlanul jött egy gondolat, aznap este papírra is vettem egy tervet, amelyen már szerepelt a lómotívum. Végül megtört az ellenállásom. Azt hiszem, János elég udvarias és kitartó volt, megvárta, míg az ötlete bennem is megfogott. Több évbe telt, de azóta szívesen és sokféle módon használom a lómotívumot.

Ez a módszer azonban sehogyan sem működött a kecskével. János próbált rávenni, hogy kecskefigurákat mintázzak meg, de egyszerően nem ment. Aztán,

amikor mégis rászántam magam, csak a fejet tudtam megcsinálni, semmi mást. Mi több, ezt a munkafolyamatot megmagyarázhatatlan módon váratlan szerencsétlenségek sora kísérte. Két alkalommal is eltörtem a mintadarabot: egyszerűen leejtettem őket a cementpadlóra és eltörtek – soha nem történt ilyesmi velem a pályafutásom alatt... Aztán nem tudtam kinyitni az öntőformát. Úgy beszorult, hogy az egész munkafázist újra kellett kezdeni. Végül az égetésre került a sor. Akkor volt az, talán három éve lehetett, hogy az egyik kemence felrobbant. Senki nem értette, hogyan történhetett a dolog, s az én kecskéim is benne voltak a kemencében. Csodák csodájára minden más darabokra tört a robbanás miatt, de a kecskefejek teljesen épek maradtak. Még a szakálluk se tört le... Hihetetlen volt. Nem akarok belemagyarázni semmit, de az ördögöt kecskeszarvakkal és patával ábrázolják, vagy gondoljunk a szatírokra, a görög mitológia félig ember, félig kecske teremtményeire. Mindenképpen volt ebben a történetben valami misztikus. Vagy csak valóban nem szabad mások javaslatai alapján dolgoznom.

A ló figurája számomra nem annyira a szabadságot szimbolizálja, sokkal inkább az erőt, a dinamizmust. Nagyon kifejező. Szabadság maga az alkotás is, az önkifejezés szabadsága. Szeretem feszegetni a határokat. A nőalakjaim kapcsán sokszor felteszik a kérdést, feminista vagyok-e. Nem, nem vagyok, bár erős, határozott nőnek tartom magam, néha talán túl domináns vagyok, de ettől még ízig-vérig nőnek érzem magam.

– *Van-e olyan művész, aki nagy hatással volt rád? Ki vagy mi inspirál?*

– Reggel kinyitom a szemem, és látok egy furcsa árnyékot, vagy a felhőket – ez az, ami inspirál...

– *Nincs is olyan művész, akit mesterednek tartasz?*

– Miért kellene, hogy legyen? Ez amolyan amerikai dolog, ha valakinek nincs meg a megfelelő háttere, képzettsége vagy tehetsége, gyakran kapaszkodik bele más művészekbe vagy áramlatokba. Az én generációmnak megvan a tudása, remek képzést kaptunk. Az egyetemen minden szemeszterben, amikor egy újabb technikát tanultunk, le kellett másolnunk az adott technika legjobb mestereinek alkotásait. A végén aztán mindenkinek elő kellett állnia egy egyedi művel, amit azzal a technikával állított elő. Tehát a másolás, utánzás kizárólag a technika elsajátítását hivatott szolgálni, a cél mindig a saját alkotás volt. Úgy gondolom, ki tudtam alakítani egy csak rám jellemző stílust mind technikailag, mind szellemileg, mindenki másról függetlenül. Az én történetem tehát az én történetem, nem köthető senki máséhoz.

– *Van esetleg kedvenc keramikusod?*

– Ó, igen, a szintén lett származású Juta Ryndia. A Stúdió belső udvarán látható két barna szobor egyike az ő alkotása. Nagyon szeretem a világlátását, gondolkodását, és zseniális munkái vannak. Ráadásul remekül rajzol. Mindig is nagyra becsültem, ha egy keramikus jól rajzol. Fantasztikus művész.

– *Fontos számodra, hogy naprakészen tájékozott legyél? Olvasol szaklapokat?*

– A munkám szempontjából nem. Azt sem tudom, a műveim vajon kortárs darabok-e. Szerinted? Én tényleg nem tudom. Nem tudom, és nem is akarom megítélni a munkáimat.

De persze olvasok szaklapokat, itt mindig van ilyesmi kéznél, és a kávé mellett kellemes olvasgatni valamit, meg aztán ott van az internet, számos társaság tagja vagyok, így az információ mindig megtalál. Szeretem tudni, mi történik a barátaimmal, nézem a pályázati lehetőségeket: ilyen szempontból nyilván naprakész vagyok, de a munkámat ez nem befolyásolja.

– *Min dolgozol most?*

– Sajnos itt a Stúdióban nem tudtam időben elkezdni a munkát, ezért nem tudtam az eredeti elképzeléseimet megvalósítani. Amit most csinálok, az sokkal egyszerűbb, mint a megszokott darabjaim: nagyobb méretű, letisztult formák, nem figurálisak, nincs funkciójuk sem, de a nagyobb felületeket meg lehet festeni. Ha festetlenül hagynám ezeket a darabokat, az emberek talán észre sem vennék, hogy azok Romule-alkotások. A munkáimat mindig felismerik, s nemcsak a festés, de a figurativitás miatt is. Ezek a darabok azonban olyanok, amilyeneket nagyjából húsz évvel ezelőtt csináltam, a jellegzetes grafikus festés nélkül már nem kötnék őket hozzám. Ezek a nagy, nonfiguratív elemek több lehetőséget nyújtanak számomra a festést illetően. A figurális alkotások eléggé behatárolják a grafikai lehetőségeket. De ezeket a darabokat majd csak otthon fogom megfesteni.

– *Mik a terveid a jövőre nézve?*

– Dolgozni, amennyit csak lehet. Ősszel Kínába megyek, már pontos terveim vannak az ottani projektet illetően. Itt van még egy hetem, és természetesen nagyon szívesen jönnék jövőre is. A Stúdió jövő évi programját, amin én is szerepelek néhány workshoppal, már idén ősszel kezdik hirdetni, s ha február-március táján lesz elég jelentkező a kurzusokra, ismét jövök. Olyan ez, mintha hazajönnék.

– *Ilona, köszönöm a beszélgetést.*

2014. május 30.

Az interjút készítette: Kiss Zsuzsanna

Arany ló, ezüst ló

Nyulat nyelt boa

Karácsonyfa (2006)

Neked! (1995)

A körülményektől függően (2001)

Denevérlány (2004)

Nagy kutya (2002)

Denevérlány (2004).

Körilöttes (2002)

A denevérlány férje (2004)

Játék (részlet, 2003)

Femme fatale

Phoenix (2007)

Szirének (2006)

Őrült ló (2007)

Kecskés váza

Örült ló

Cim nélkül

Papagájhal

Porcelánlámpa